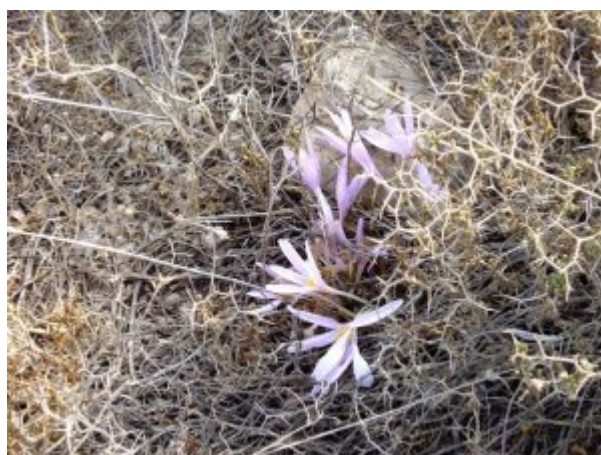
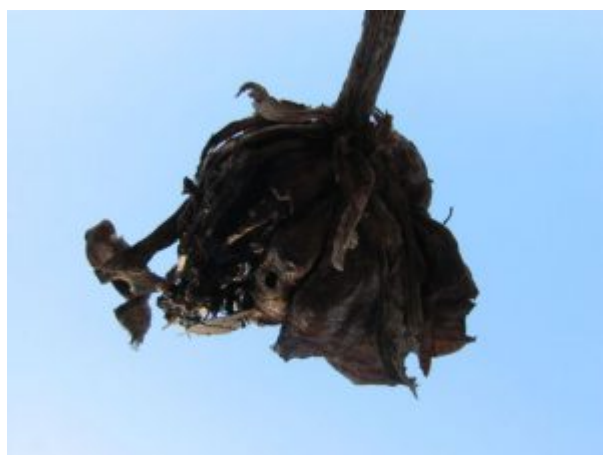

סתונית ירושלים *Colchicum hierosolymitanum* - צמח חודש חשוון תשע"ח

שיר ורד

סתונית ירושלים *Colchicum hierosolymitanum* (סתוניתיים, בעבר - שושניים) הינה גיאופיט בעל פקעת הנמצאת עמוק באדמה (כ-15-40 ס"מ מתחת לפני הקרקע) ומותאמת לגדילה בקרקעות כבדות המעובדות באמצעות מחרשות מסורתיות, אך מתקשה להתמודד עם החריש המודרני העמוק. הפקעת מגיעה לעומק זה באמצעות שימוש בשורשים מתכווצים המושכים אותה לעומק הרצוי. הפקעות כדורית עד ביצנית ואורכה כ-2.5 ס"מ.

סתונית ירושלים. צילם: שיר ורד ©
מימין - צמח פורח בתוך בתה של סירה קוצנית
משמאל - פקעת
להגדלה - לחצו על התמונות

הפריחה חלה בחודשים אוקטובר-נובמבר ועד תחילת דצמבר. בתחילת הסתיו ולרוב עוד בטרם ירד היורה, מתחילים לצאת מהפקעת הפרחים הראשונים. הפריחה ללא עלים, המבצבצים מהקרקע אחרי הפריחה. לפרחים עטיף בעל צינור ארוך הנמצא כמעט כולו מתחת לפני הקרקע ומחולק בראשו לשישה עלי כותרת ורודים. גם יתר אברי הפרח האבקנים ועמודי העלי יוצאים מהפקעת ועוברים את כל הדרך עד מעל לפני הקרקע. עלי הכותרת ביציים באורך של 6 עד 10 ס"מ ורוחבם עד 1.5 ס"מ. צבע עלי הכותרת לבן עד ורוד. בפרחים 6 אבקנים. הזירים לבנים, המאבקים והאבקה צהובים. שלושת עמודי העלי לבנים, ארוכים מהאבקנים ודמויי אלה בראשם. מכל פקעת יוצאים מספר פרחים (בדרך

כלל בין 2 ל 15) אשר חלקם פורחים בו זמנית וחלקם פורחים לאחר שהפרחים הראשונים כבר נבלו. ריבוי הפרחים בכל צמח, לרוב בקרקע שבה כל הצומח מהשנה הקודמת כבר התייבש מושך את המאביקים וגם את עיני המטיילים. בדרך כלל גדלים עשרות רבות עד מאות של פרטים באותו שדה וכך ניתן למצוא ריכוזי פריחה יפים של הצמח.

סתונית ירושלים. צילם: שיר ורד ©

למעלה מימין - פרט צמח אחד ובו 4 פרחים הפורחים בו זמנית. עלי הכותרת בצבע לבן עד ורוד, בפרח הימני ניתן לראות את הצלקות מכוסות באבקה למעלה משמאל - בחלק מהפרחים ניתן לראות את חלקו העליון של צינור הכותרת למטה מימין - בפרח 6 אבקנים, הזירים לבנים והמאביקים צהובים. 3 עמודי עלי לבנים, בולטים מעל לאבקנים ודמויי אלה בראשם. למטה משמאל - פרט אחד ובו מקבץ של מעל 10 פרחים פתוחים ונבולים
להגדלה - לחצו על התמונות

הפרי הלקט באורך 1.5 עד 3 ס"מ המתפתח בצמוד לפקעת בעומק האדמה ויוצא מעל הקרקע לקראת האביב. בהלקט 10 עד 20 זרעים כדוריים בקוטר של 0.5 ס"מ. העלים יוצאים לאחר סיום הפריחה, מספרם 5 עד 9, הם סרגליים אזמלניים מרזביים, רוחבם כ 2 ס"מ, הם רחבים מעליה של **סתונית היורה** אך צרים מעליה של **סתונית בכירה** שפרחיה נראים זהים לפרחי סתונית ירושלים.

סתונית ירושלים. צילם: שיר ורד ©
מימין - פרט ענק ובו כ 30 פרחים
משמאל - עלים והלקט
להנדלה - לחצו על התמונות

בסוג **סתונית** ישנם כ 160 מינים בעולם, מהם 11 גדלים בארץ. מיני הסוג גדלים בעיקר במערב אסיה, ארצות הים התיכון ואירופה. המין **סתונית ירושלים** גדל בישראל, סוריה, לבנון ותורכיה. שמו העברי של הסוג ניתן לו על שם פריחת מיניו בעונת הסתיו. שמו המדעי של הסוג קרוי על שם חבל Colchis בקווקז משם תואר למדע המין הראשון בסוג. שם המין (מדעי ועברי) ניתן לו ע"י הבוטנאית נעמי פיינברון שתיארה אותו למדע על סמך פרטים שגדלו באזור ירושלים. הסוג סתונית היה שייך בעבר למשפחת השושניים, אך הופרד בשנים האחרונות (2003) למשפחה נפרדת הקרויה בעברית משפחת הסתוניתיים ובלטינית Colchicaceae. למשפחה זו שויכו כ-25 סוגים, בארץ גדלים שני סוגים ממשפחה זו: **סתונית ובצלציה**.

סתונית ירושלים גדלה בארץ בשדרת ההר המרכזית בצפון ובמרכז הארץ וכן בגולן ובעמק החולה. בית הגידול הוא בעיקר בקרקעות כבדות ושדות חרושים בחריש מסורתי, אך גם בבתות סירה קוצנית. תפוצתה העולמית מוגבלת לארצות הלבנט - ישראל, ירדן, סוריה ולבנון. כל מיני הסתונית הם צמחים מוגנים על פי חוק.

פקעת **סתונית ירושלים** מכילה ריכוזים גבוהים של רעל הקרוי קולכיציין (לפי שם הסוג המדעי) המגן עליה מפני אכילה של מרבית בעלי החיים. אך ישנם בעלי חיים כמו הדורבן החסינים לרעל זה.

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: ורד ש 2017 סתונית ירושלים *Colchicum hierosolymitanum* - צמח חודש
חשוון תשע"ח, צמח החודש העברי, כתב-עת "כלנית" מספר 4.

<https://www.kalanit.org.il/colchicum-hierosolymitanum-hebrew-month>

עוד בכלנית על סתוניות

[סתונית קצרת-עלים - מין אדום הפורח בגליל, בגולן ובחרמון \(ינואר 2017\)](#)

[סתונית בכירה התחילה לפרוח בפסגת הר-מירון](#)

[סתונית שימפר בישראל - גילוי מחדש במישר סעיפים בנגב הרחוק](#)

[סתונית הרמון - צמח אדום הפורח עכשיו בהר הנגב \(דצמבר 2015\)](#)

[פורחת בחרמון - סתונית החרמון \(נובמבר 2015\)](#)

[סתונית הקליפות - גיאופיט הפורח בנגב \(ספטמבר 2015\)](#)
